

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

М. А. Декальчук

студентка 4 курсу, група ЕП-41, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.т.н., доцент В. А. Петрук

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті узагальнено теоретичні основи ефективності використання землі як основного засобу виробництва у сільському господарстві, виконано її оцінку на конкретному підприємстві, виявлено резерви та запропоновано головні напрями її підвищення. Ключові слова: земля, земельні ресурси, сільськогосподарські землі, ефективність.

В статье обобщены теоретические основы эффективности использования земли как основного средства производства в сельском хозяйстве, выполнена ее оценка на конкретном предприятии, выявлены резервы и предложены главные направления ее повышения.

Ключевые слова: земля, земельные ресурсы, сельскохозяйственные земли, эффективность.

The article summarizes the theoretical background efficiency in the use of land as the main means of production in agriculture made its assessment in a particular company, the reserves, and suggested the main directions of its improvement.

Keywords: land, land resources, agricultural land, efficiency.

Повне задоволення потреб населення в продуктах харчування, галузей легкої промисловості в сільськогосподарській сировині вимагає збільшення виробництва сільськогосподарської продукції на основі раціонального та ефективного використання землі. Практика господарювання в ринкових умовах підтверджує ту незаперечну істину, що результативність та ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств насамперед залежить від ефективного використання землі.

Ефективне використання земельних ресурсів потребує цілеспрямованого дослідження. Тому постає складне та актуальне завдання щодо вирішення проблем попередження процесів деградації ґрунтів, відновлення їх родючості, а також підвищення сільськогосподарського використання ґрунтів за рахунок організації раціонального використання земельних ресурсів, як основи для подальшого ведення екологічно збалансованого землеробства [5].

Тому питання підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення є актуальною. На сучасному етапі розвитку ринкової економіки це питання повинне бути в центрі уваги всіх суб'єктів господарської діяльності.

Раціональне використання земельних ресурсів і вдосконалення земельних відносин в аграрному секторі економіки є предметом дослідження таких відомих вчених, як А. Варламов, І.В. Кошкалда, П.Т. Саблук, М.М. Федоров, В.Г. Андрійчук та інших.

Наприклад, В.Г. Андрійчук поділяє систему показників на показники рівня інтенсивності використання земельних ресурсів та ефективності. Останні також розмежовує на натуральні, що характеризують продуктивність лише певної частини сільськогосподарських угідь, та вартісні як критерій ефективності всієї площі [1, С. 228].

Серйозну увагу в цих та інших працях приділено і проблемам ефективності у земельній сфері. Але подальша трансформація відносин власності на землю та форм господарювання в аграрній сфері вимагають більш глибокого вивчення можливостей підвищення ефективності використання земель сільськогосподарського призначення, що є особливо актуальним в умовах загострення проблеми продовольчого забезпечення.

Метою статті є оцінка стану, особливостей та проблем використання земельних ресурсів як основи для подальшого ефективного розвитку сільського господарства.

Для досягнення поставленої мети слід вирішити наступні завдання:

- дослідити теоретичні основи ефективності використання землі як основного засобу виробництва у сільському господарстві;
- виконати оцінку ефективності використання землі на досліджуваному підприємстві;
- виявити резерви та запропонувати головні напрями підвищення ефективності використання землі на підприємстві.

Земля є основним засобом виробництва в сільському господарстві. Від того, наскільки раціонально вона використовується, залежить кількість виробленої сільськогосподарської продукції. Щоб отримувати високі врожаї, необхідно проводити заходи щодо покращання використання сільськогосподарських угідь та підвищення їх врожайності.

У кожному господарстві використання землі має бути ефективним. Для цього необхідно проводити глибокий аналіз використання землі. Завданням такого аналізу є вивчення структури земельних угідь в господарстві і виявлення можливостей для їх подальшого розширення та покращання, оцінки виконання плану проведення робіт з покращанням землі і підвищенням ефективності здійснених заходів.

Під ефективністю використання земель у сільському господарстві необхідно розуміти економічний результат від використання сільськогосподарських земель, який характеризується відношенням отриманого ефекту (вираженого у натуральних та вартісних показниках) та площі з урахуванням якості та віддаленості земельної ділянки.

Ефективність землекористування – економічна категорія, що відображає дію об'єктивних економічних та біологічних законів, що проявляються в зростанні результативності використання ресурсів землі. Економічна ефективність показує кінцевий результат використання земельних ресурсів як засобу праці, предмету праці. Економічна ефективність землекористування означає одержання максимальної кількості економічної вигоди при оптимальному використанні земельних площ, що забезпечує мінімізацію затрат коштів [2, С. 134].

Ефективне використання земельних ресурсів у сільському господарстві слід розуміти як соціально-економічну категорію, що виражає відносини між людьми в процесі здійснення технологічних, виробничих процесів, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, з метою максимального задоволення потреб населення у продуктах харчування, при забезпеченні відновлення природної родючості ґрунту, збільшення продуктивного потенціалу земельних ресурсів і їх використання в умовах високого рівня екологічності як цих ресурсів, так і середовища в цілому.

Ефективне використання земельних ресурсів в аспекті землеробства передбачає:

- відповідність соціально-економічним інтересам розвитку країни в цілому, окремих галузей, регіонів, господарств;
- врахування природних та економічних умов і властивостей конкретних територій;
- оптимальне співвідношення спеціалізації і розмірів господарств;
- підвищення родючості та застосування ґрунтоохоронних заходів;
- постійне удосконалення агротехнології [3, С. 198–201].

Валовий збір і урожайність сільськогосподарських культур – найважливіші результативні економічні показники, що використовуються для оцінки стану, розвитку та ефективності окремих галузей рослинництва, всього рослинництва і сільського господарства

в цілому.

Урожай і урожайність – найважливіші результативні показники землеробства і сільського виробництва в цілому. Під урожайністю сільськогосподарських культур розуміють середній розмір певної продукції з одиниці фактично зібраної площі певної культури. Врожайність у статистиці вимірюють в центнерах з гектару (ц/га) або з 1 м² закритого ґрунту.

У таблиці наведено результати оцінки ефективності вирощування сільськогосподарських культур сільськогосподарського приватного підприємства (СГПП) «Маяк», розміщеного на землях с. Зносичі Сарненського району Рівненської області. СГПП «Маяк» має статус племзаводу з вирощування великої рогатої худоби (ВРХ) української чорно-рябої породи молочного напрямку продуктивності, племрепродуктору з вирощування ВРХ абердин-ангуської породи, елітгоспу з вирощування насіння зернових та льону-довгунця.

Таблиця

Оцінка ефективності вирощування сільськогосподарських культур
у СГПП «Маяк»

№	Показники	Одиниц і виміру	Роки		
			2015	2016	2017
1	Площа с.-г. угідь	га	2789	2470	2010
2	Валовий збір	ц	19155	18622	23529
3	Урожайність	ц/га			
3.1	пшениця озима	ц/га	16,4	15,4	25,3
3.2	жито	ц/га	15,3	14,6	21,8
3.3	гречка	ц/га	9,6	2,9	16,24
3.4	ячмінь озимий	ц/га	13,25	14,75	-
4	Валова продукція	тис. грн	759,8	798,4	926,9
4.1	продукція рослинництва	тис. грн	651,9	645,4	751,1
4.2	продукція тваринництва	тис. грн	107,9	153	175,8
4.3	на 1 особу	грн	3275	3299	4956
4.4	на 100 га с.-г. угідь	тис. грн	272	323	461,1

Наведені в таблиці дані свідчать про значне зменшення врожайності у 2016 році порівняно з 2015 р. Зокрема, врожайність пшениці озимої на 6,1%, жита на 4,6%, гречки на 69,8%, вівса на 6,9%. На рівень урожайності сільськогосподарських культур вплинули природно-кліматичні умови, недостатнє забезпечення підприємства матеріально-грошовими ресурсами і технікою та ефективність їх використання.

У 2017 році показник урожайності значно підвищився і становив 25, 3 ц/га, що на 64,3% більше, ніж у 2016 році. Це відбулось за рахунок збільшення внесення органічних добрив та використання більш продуктивної техніки.

Площа сільськогосподарських угідь за аналізований період значно зменшилась. Серед основних причин втрат і деградації ґрунтів є нераціональне і надмірне розорювання, що спричиняє деградацію ґрунту, забруднення ґрунтів переважно внаслідок нераціонального внесення мінеральних добрив і отрутохімікатів, потрапляння нафтопродуктів та порушення механічної структури ґрунтів унаслідок їх обробітку важкою технікою.

Щодо валової продукції, то її обсяг значно збільшився і вже у 2017 році становив 926,9 тис. грн.

Аналізуючи ефективність вирощування сільськогосподарських культур у СГПП «Маяк», доцільно запропонувати комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання землі в сільському господарстві.

Підвищенню ефективності використання землі в сільському господарстві сприяє інтенсифікація рослинництва на основі впровадження прогресивних систем землеробства, передової техніки і технології вирощування сільськогосподарських культур.

Інтенсифікувати рослинництво можна шляхом поліпшення якості кормових культур, збільшення виходу самих кормів з 1 га посівних площ, запровадження у сільськогосподарське виробництво прогресивних енергозберігаючих малозатратних технологій та різних форм організації та оплати праці.

З метою підвищення ефективності використання земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах необхідно збільшити в їх структурі такі складові елементи, як мінеральні і органічні добрива, висококондиційне насіння високоврожайних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, що забезпечить найбільший приріст продукції при зменшенні собівартості її виробництва.

Застосування органічних і мінеральних добрив, а так само інших засобів хімізації землеробства характеризується високою економічною ефективністю. Вони є засобом відтворення гумусу як найважливішого чинника родючості землі. Правильне застосування органічних і мінеральних добрив у науково обґрунтованих пропорціях і оптимальні терміни забезпечує не тільки підвищення врожайності сільськогосподарських культур, але і сприяє стійкості їх до несприятливих умов, поліпшенню якості продукції.

На підвищення економічної родючості ґрунту та вирощування сталих урожаїв сільськогосподарських культур спрямовано меліорацію земель. Вона охоплює зрошення, насадження лісосмуг (агромеліорація), докорінне поліпшення природних кормових угідь, протиерозійні та інші заходи [4].

У підвищенні економічної родючості ґрунту велика роль належить також прогресивним системам обробітку ґрунту, системам насінництва, полезахисним смугам. Значним резервом поліпшення використання земельних ресурсів є підвищення продуктивності природних кормових угідь, частка яких становить 17,8% всієї площі сільськогосподарських угідь України. Однак значні площі природних сінокосів і пасовищ використовуються малоефективно, хоч виробництво кормів на них є значно дешевшим, ніж на орних землях. Підвищення продуктивності природних кормових угідь можна досягти завдяки докорінному і поверхневому поліпшенню їх.

Основними складовими підвищення ефективності використання землі у сільському господарстві є: продуктивність сільськогосподарського виробництва; система землеробства; родючість земель; екологічний стан земельних ресурсів.

Підвищення ефективності використання земельних ресурсів є однією з найважливіших народногосподарських проблем, успішне розв'язання якої значною мірою залежить від реалізації господарствами своїх потенційних можливостей у збільшенні виробництва сільськогосподарської продукції з 1 га землі.

Список використаних джерел:

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу : підручник. К. : КНЕУ, 2013. 779 с.
2. Павлов В. І., Гарнага О. М., Веремеєнко Т. С., Фесіна Ю. Г. Економіка землекористування : навч. посібник для самостійного вивчення дисципліни. Рівне : НУВГП, 2012. 188 с.
3. Петренко Ж. А. Умови та напрямки ефективного використання сільськогосподарських угідь. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2006. № 4. С. 198–201.
4. Осипчук С. О., Дорош Й. М. Сучасний стан сільськогосподарських угідь України та заходи його поліпшення. URL: 77.121.11.22/ecolib/6/33.doc. (дата звернення: 12.10.2018).
5. Економіка і підприємництво, менеджмент. [URL: https://pidruchniki.com/80385/ekonomika/efektivnist_vikoristannya_zemelnih_resursiv] (дата звернення: 12.10.2018).